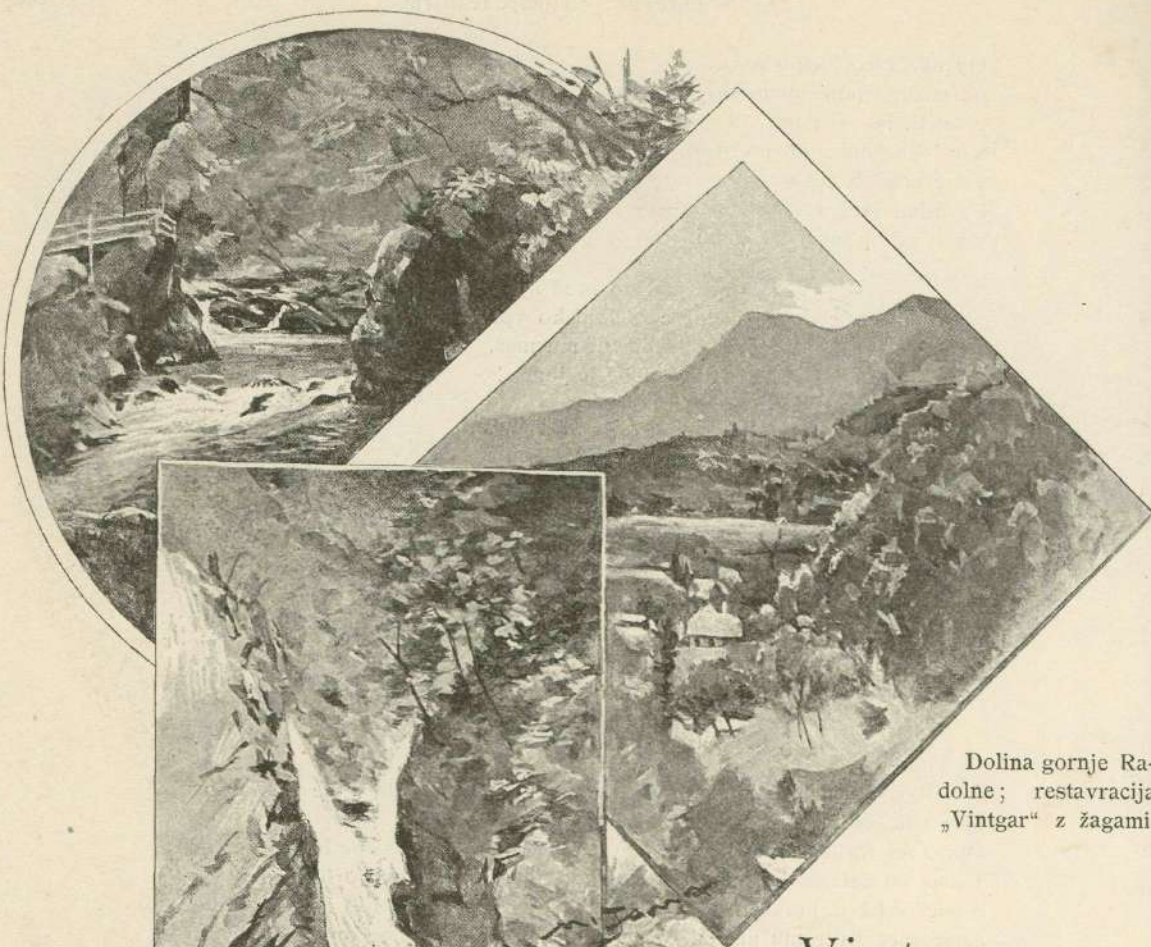

Dolina gornje Ra-
dolne; restavracija
„Vintgar“ z žagami.

Vintgar.

(Spisal I. Godec.)

Dva prehoda v Vintgarju.

Težavno nalogo imajo pisatelji, ki slikajo in rišejo puščave ali prazne, dolgočasne ravnine. Koliko domišljije, kolike spretnosti je treba, da se opiše pusta ravan tako krasno in pesniško, kakor opisuje n. pr. H. Sienkiewicz stepe ukrajinsko! Ko bi bravec videl tiho prazno Ukrajino sam, moral bi biti posebno temne narave, da bi mu ugajala; najbrže bi se zdela vsakomur dolgočasna. Toda v Sienkiewiczjevih spisih je odeta mrtva stepe z najkrasnejšimi barvami, in zdi se, kakor bi bila prostrana Ukrajina biser vse zemlje, kakor bi širna stepe dihala in živela! Čitatelj to bere, čudi se, mora pa priznati, da je treba to krasoto večinoma šteti na rovaš bujni domišljiji pisateljevi. Ne potrebuje pa takšne domišljije in sle-

pečega olepšavanja oni, ki opisuje divne kraje po naši Gorenjski. Zapiše naj samo to, kar vidi navađen opazovavec, pa bo gotovo zadosti!

Na tak način si bova s čitateljem ogledala biser, ki je do zadnjega časa ležal zakopan in skrit v nedostopnem skalovju — obiskala bova Vintgar in se bova ozrla nekoliko tudi po njegovi okolici.

Od Bleda do Suma.

Ako se napotiš z Bleda proti Vintgarju, tedaj je najbližja pot skozi vas Zasip. Prva zanimivost na tej poti je cerkva sv. Katarine, mimo katere te vodi kamenit kolovoz. Tu je vredno malo odpočiti se in se naužiti lepega razgleda.

Okolica, ki se vidi odtod, ima značaj posebne tihote in miru. Vse je prazno nakrog, in če je sploh videti kaj živega, nahaja se gotovo daleč, ali na oddaljenem zaspiskem polju, ali pa šele na nasprotnem bregu Save. Pod sv. Katarino teče namreč dolinska Sava po globoko izorani strugi, kakor bi se hotela prikriti človeškim očem. Njeni strmi, skoro navpični bregovi so zarasteni z gostim lesom, da se vidi reka še bolj skrita, in vse to daje okolici izredno tih značaj. Sv. Katarina se le malo dviga nad ravnino; gledavec vidi odtod sicer lep kos gorenjske ravnine, vendar se na nasprotnem savskem bregu ležeče vasi skrivajo gledavčevim očem, ker njegovo stališče ni posebno visoko. Imenovane vasi so vse zakrite z drevjem, vidijo se le nekatere cerkvice, sicer pa oko ne opazi po celi ravnini od Breznice do Begunj nič drugega kakor polja in gozde. Vsa ravnina se ti zdi prazna, zapuščena in izmrla.

Za to planjavo se pa dvigajo kakor visok in prostran zid Karavanke. Od cerkve sv. Ka-

Sv. Katarina nad Zasipom.

tarine se lahko lepo pregleda orjaško pogorje Karavank od temelja do vrha. V

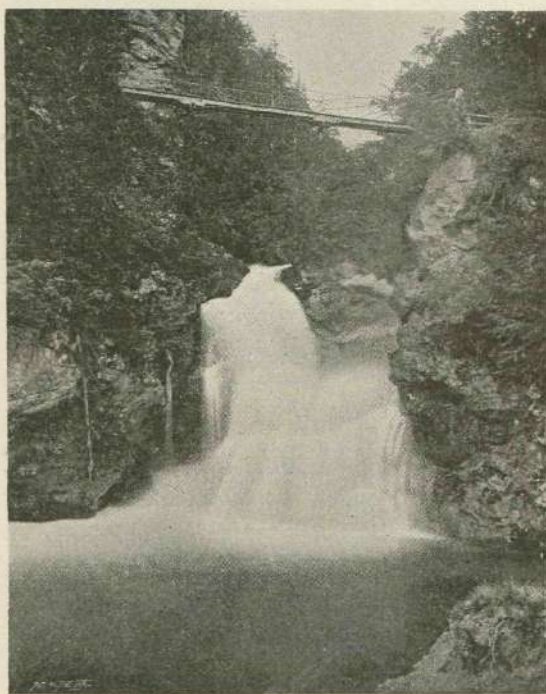
različnih višavah imajo te gore povsem različno podobo. Zlasti na Stolu se vidi to menjavanje prav krasno. Kakor nadstropja se vrsté na Stolu od vznožja do vrhunca pašniki, gozdi, senožeti, drče, meline in na vrhu planinski pašniki. Večkrat je pa vrhunec Stola celó odet v bele ali sive oblake.

Proti jugovshodu vidiš od sv. Katarine, kako se izgublja ravnina v daljavi, kako postaja bolj in bolj višnjeva in se naposled preliva v modro nebo. — Krog in krog je mir in tihota, sliši se le enakomerno šumenje Save globoko doli v strugi.

Cerkva sv. Katarine je obdana s starim, razpadajočim obzidjem; obiskovavec se tu domisli, kako so se morali naši očetje velikokrat ob cerkvah za takimi zidovi braniti silnim Turkom. Morebiti so se tudi tukaj? — S to cerkvijo je v zvezi zanimiv dogodek, ki se je godil okrog l. 1860. Ako obstojiš ob glavnem vhodu lope in se obrneš proti cerkvenim vratom, opaziš, da je prav pred teboj, na notranji strani praga tlak iz-

kopan. Tukaj so l. 1860. tuji ljudje izkopali od sile denarja, ki je bil od časa Napoleo-novih vojská tu zakopan. Dogodek je bil res-ničen, in so imele še sodnije ž njim opravi-ti. Zgodilo se je tako-le:

Neki posestnik z Bleda je potoval po Goriškem. Na poti v Kanal se mu je pri-družil Kanalec in ga izpraševal, kakšne so cerkve okrog Bleda in kako se jim pravi. Blejec mu je odgovarjal odkritosrčno in ni vedel, zakaj ga oni poprašuje.

„Šum“ v Vintgarju.

Nekaj časa pozneje pa je prišel na Bled k omenjenemu posestniku prav tisti Kanalec in še dva druga moža; dejali so, da gredo voli kupovat; prosili so pa, naj jim poka-žejo cerkvico sv. Katarine in naj jim dadó lopato. Pokazali so Kanalcem cerkvico, in ti so šli z lopato „voli kupovat“. Da bi se ljudem ne izdali, sneli so lopato in jo skrili pod obleko. Ko so prišli k sv. Katarini, izko-pali so v lopi za pragom železno skrinjico, napolnjeno z denarjem. Niso pa hoteli pre-nočiti na Bledu, ampak še po noči so odšli skozi Bohinj na Goriško, da je bil drago-

ceni zaklad čim preje v varnosti. Kmalu se je vse zvedelo, in ljudje so govorili na vse kraje; dejali so nekateri, da je bilo v skri-njici vrednosti sedemdeset tisoč. Govorilo se je, da je neka 104 leta stara Lahinja onim Kanalcem prodala skrivnost, kje je denar zakopan itd.

Ali so bile te govorice resnične ali ne, o tem je težko odločevati. Nepobitna in go-tova resnica pa je, da sedaj ni več zakladov pri sv. Katarini. Marsikdo je namreč po tem dogodku hodil kopat in brskat k stari cer-kvici sv. Katarine, pa vrnil se je s trudnimi rokami in praznim žepom ter je še pazil, da je dospel skrivaj domov in da se je izognil posmehovanju sosedov.

Obiskovavec naj si torej ne beli preveč glave s skritimi zakladi, ampak ubere naj dalje pot, ki ga odtod večinoma po hladnih sencah vodi do Vintgarja. Nekaj časa se nad stezo vrhovi in veje kar strinjajo, da se popotniku zdi, kakor bi hodil po predoru. Potem se zopet vije pot po senožetih, nato jo vnovič zagrne hladni gozd, prizor se vrsti za prizorom, tako da tujec sam ne vé, kdaj se je približal glasno bobnečemu slapu Šum u. Grmenje slapovo vedno bolj narašča, še kratka pot, in objel nas bo hladni, srebrni puh slapov! Pot gre navzdol, sami ob sebi začnemo urneje stopati in nimamo časa, da bi se veliko ozirali okrog sebe. Treba je pač gledati pod noge, da se ne spotaknemo ob smerekove korenine, ki prepregajo pot kakor pajčevine zapuščeno gorsko kočó. — Tu se gozd odpre, in pred seboj zagledamo krasni slap Šum, ki tvori vhod v Vintgar.

Šum.

Ne bojmo se mrzlega, vlažnega puha, ki brsti od slapa, ampak pogumno stopimo na spodnji most, da se načudimo izredni naravni prikazni!

Prvi trenutek gledavec strmé gleda divji boj valov, ki se peneč zaganjajo čez 26 m visoko skalo. Dejal bi, da se Radolna veseli, ker se je izvila iz temnega Vintgarjevega skalovja, da se raduje luči in prostosti ter da zato razposajeno in divje skače, bobni

in se peni. Mlečno-beli valovi se premetavajo, topé in razbijajo drug drugega, združujejo se in se zopet cepijo v sto in sto curkov in slapčkov; škropé in oblivajo skale na obeh straneh, zaganjajo se v premnoge skalnate dolbine, v katerih se vsled silnega udarca izpreminjajo v bel, meglen, komaj viden puh; po sredi slapa se mogočni valovi prelivajo drug nad drugim in tvorijo široko, lepo, belo kito, ki grmeče pada v zeleni tolmun ob dnu slapa. Ako obseva solnce slap in sopar, ki ga veter odnaša od njega, prikazuje se tu in tam čarobna mav-

rica, ki tem bolj žari, čim gosteje se dviga beli sopar iz srebro-penega slapovega valovja. Posebno krasen je šum ob povodnji. Takrat brizga namreč voda tudi od zadaj skozi slap, ker se odbija ob prevotljeni skali za slapom. Ob velikih povodnjih (n. pr. meseca listopada l. 1896.) so segali ti curki celó na zgornji most¹⁾, ki je visoko v zraku razpet nad slapom. (Dalje.)

¹⁾ Od l. 1878.—1894. je bil nad slapom most razpet na železnih vrveh. Ko se je ta obrabil, naredil je g. Žumer nov trdnější most; pri tem sta ga podpirala turisti klub in nemško avstrijsko planinsko društvo.

Socijalni pomenki.

(Piše dr. Ivan Ev. Krek.)

(Dalje.)

Mož, na katerega se je skliceval Lassalle, se je sam temeljito pečal z delavskim vprašanjem in je večkrat zbiral delavce okrog sebe. Napisal jim je tudi knjigo „Delavsko vprašanje in krščanstvo.“¹⁾ Na to knjigo se sklicuje Lassalle. Ker se od socijalno-demokratske strani in sploh od krščanskemu delavskemu gibanju sovražnih ljudij velikokrat smeši Ketteler, navedemo tukaj doslovno Lassalleove besede o njem. Kasneje pa izpregovorimo obširneje o njegovih idejah. Lassalle pravi²⁾:

„Takoj vam podam še krepkejši dokaz. (Preje je govoril, da so najznamenitejši učenjaki njegovega mnenja.) Imenoval vam bom ime, ki ga ne čuje vsako rensko sodišče samo s spoštovanjem, marveč z največjo častjo. Ime moža, ki je hkrati služabnik in knez cerkve in se že dolgo let peča z najresnejšimi študijami, ki ga porenški katoličani imajo skoraj za svetnika, ime mo-

gunškega škofa, barona Kettelerja. Gospod škof se je čutil dolžnega v svoji vesti, da je priobčil spis o delavskem vprašanju, v katerem točko za točko obravnava moje spore z naprednimi ekonomii in točko za točko dokazuje resnico in neovržnost mojih dokazov.“

Lassalle navaja potem nekaj odstavkov iz škofove knjige in pravi, da škof še strože sodi o liberalnih ekonomih nego on sam. Škof priznava, da se Lassalleova načela dadó izvesti in da jih liberalna stranka ne more ovreči. Le če se priznava zasebna last, je mogoče dobiti kaj pomislekov ne toliko proti idejam samim, kakor proti temu, da bi se prenašlo ne izvedle. Naposled pravi:

„Kaj vodi tega cerkvenega kneza, da s tako strogostjo, ki često presega strogost mojih lastnih besedij, spričuje resničnost mojega nauka? Ali hoče škof tudi hujskati k sovražstvu in zaničevanju? Kaj ga vodi drugega kakor jednako prepričanje z menoj, da je tu rana v narodnem telesu, ki jo mora narod tako rekoč z duševno silo prisiljen spoznati, če noče propasti ljudsko telo?“

Marsikaj je Lassalle tu pretiroval, ker se je pač branil. Toda njegove besede so in

¹⁾ Die Arbeiterfrage und das Christenthum. Mainz. Kirchheim.

²⁾ Der Prozess wider Ferdinand Lassalle am 27. Juni 1864. Str. 698-701 v Bernstein II.

Vintgar.

(Spisal I. Godec.)

(Dalje.)

Krasoto tega slapa še povišuje okolica. Navpične, zarjavele in razjedene skale ob slapu se dvigajo kakor zidovi starodavne orjaške trdnjave. Ves slap je zagrnjen z neprodinim grmovjem in drevjem, v ozadju pa

Most pod Šumom.)

stražita bregove Vintgarjeve gori Holm in Boršt. Sploh, tu ima gledavec pred seboj umetno podobo, katero je naslikala vsemo-gočna roka Stvarnikova, tu vidiš podobo, katero je slikar sam obdal s preumetnim orjaškim okvirjem. Človek se tukaj zdi sam sebi majhen, neznaten in slaboten.

¹⁾ Fotografije v tem spisu je izdelal g. B. Lerget-porer, risbe pa je narisal g. M. Jama.

Še bolj mika gledavca na zgornjem mestu, ker tu lahko popolnoma od blizu opazuje slap, in ker je nenavadno ogledovati slap od zgoraj. Marsikoga sem videl, da je dolgo dolgo slonel na zgornjem mostu, gledal v bobneči boj divjih valov in premišljeval.

Čudno!

Karkoli je v naravi veličastnega, orjaškega, zdi se nam skrivnostno. Tako se nam zdi skrivnostno šumenje razburkanega morja, tajnostna se nam vidi nevihta ali temno brezno, in skrivnostno se nam zdi tudi gromenje in vrvenje mogočnega slapa.

Vse pa, kar je skrivnostnega, sili nas k premišljevanju. Oko se upre v tako prikazen, um se vtopi vanjo ter jo izkuša razvozlati in razumeti. To je vzrok, da se tako radi zamislimo, ko gledamo slap ali sploh veličastno naravno prikazen.

Kdo bi uganil čustva, ki se porajajo v duši gledavcu, strmečemu v razdraženi boj slapovih valov? — Pripeljal sem nekoč prijatelja k Šumu. Dolgo je gledal slap, in ko sva odhajala, rekel je: „Kako lep mora biti Bog, ki je ustvaril tako krasoto!“ In res je to! Kako krasen mora pač biti duh, ki je vir vsega lepega na svetu!

Vintgar.

Šum je vratar Vintgarjev. Takoj za slapom namreč se dvigajo na obeh bregovih Radolne strme skale, stiskajo strugo bistre rečice ter tako tvorijo divje-romantično sotesko. 1600 metrov daleč se razteza od Šuma dalje proti zahodu globok in ozek skalnat žleb, ki si ga je v stoletjih izdolbla Radolna, ali pa je narava sama tukaj pustila Radolni odprto pot v naročje matere Save. Ta žleb, to globoko, divjo sotesko imenuje ljudstvo Vintgar. Do l. 1890. je bil Vintgar nepoznan in po mnenju domačinov nedostopen. Jediní njegovi prebivalci so bili: bistra, srebropena

Radolna, plemenite postrvi, švigajoče po njenih vrtincih, in divji golobje, obletavajoči sivo Vintgarjevo pečevje. Domačin se je le z grozo bližal njegovim prepadam, in strahoma so si ob zimskih večerih pripovedovali o žrtvah, katere so pogoltnila temna Vintgarjeva brezdna. Samo na kakih dveh mestih se je prišlo do dna, sicer je pa bila soteska stoletja in stoletja zakrita človeškemu očesu. L. 1890. je pa gosp. Žumer, župan v Gorjah, ogledal sotesko, kolikor je bilo mogoče, naredil je načrt poti skozi Vintgar, l. 1891. je to pot tudi začel graditi in je ves čas osebno vodil gradbo. Vse delo je bilo pa dovršeno šele l. 1896.

Obiskovavec si še misliti ne more, koliko naporov je bilo treba, da se je skozi najbolj divje skalovje zgradila pot, po kateri sedaj tako lahko prehodiš sotesko, kakor bi se izprehajal po šetališču. Koliko je bilo treba prekopati zemlje, koliko skalovja razstreliti, koliko mostov in hodnikov zgraditi, kolikokrat tvegati zdravje in življenje! (Gl. sliko na str. 213.)

Soteska se začne ob Šumu polagoma. Skale so začetkom nizke, rastejo pa vedno više in više, soteska se vedno bolj zožuje, voda postaja bolj in bolj globoka in temna. Pot je začetkom precēj visoko nad vodo in te vodi mimo majhne kolibice, v kateri so delavci shranjevali orodje. Za kolibo je v strugi skala, ki ima v srednje veliki vodi podobo osem metrov dolge zmajevе glave, kateri se čez čelo in gobec uliva voda.

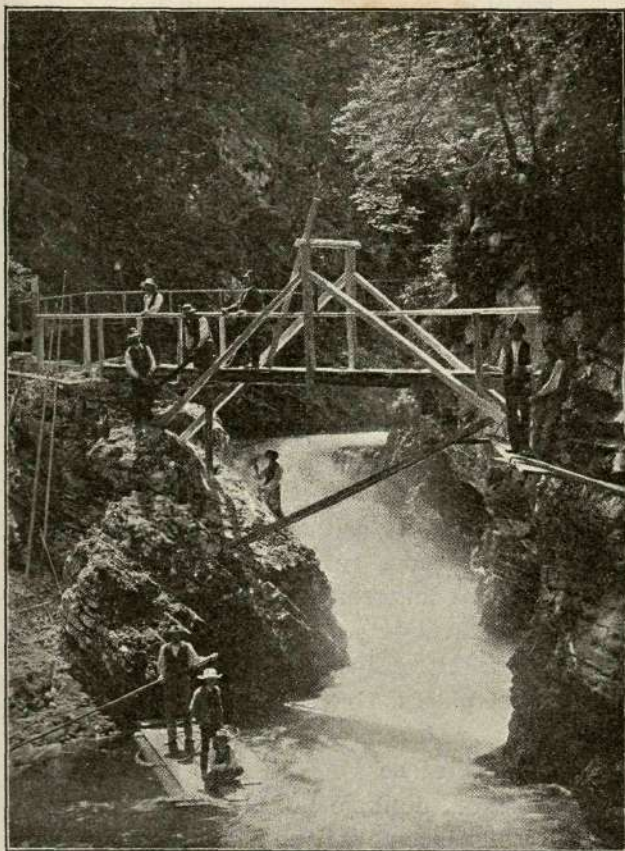
Na tem mestu je soteska toliko odprta, da vsaj solnce lahko posije do vode. Ako si se v mrzlem puhu ob Šumu shladil, in če te je morebiti prevzel mrzli veter, ki ga Radolna prinaša s seboj iz Vintgarja, lahko tukaj sedeš na klopico in si ogreješ kri ob solnč-

nih žarkih. Tu si tudi moreš ogledati rastlinstvo Vintgarjevo, ki se zelo razločuje od rastlinja v bližnji okolici.

Uprav pred teboj je pa divji del soteske, kateremu so dali ime „Pekel“. Prav primerno je to ime. Pečine se namreč tu na obeh bregovih povspnó v višavo, in oba bregova se drug drugemu približata tako, da nastane med njima globoko, skrivnostno in temno brezdno. Razdrapano, neredno nagromadeno skalovje je zaslonjeno s temnim smrečjem in svetlo-zelenim grmovjem. Tu

Most nad Šumom.

Delo v Vintgarju.

pa tam se nagiblje čez rob kake skale grmovje, kakor bi zrlo v prepad in bi se ne moglo nagledati razpenjenih valov, ki se besno drvé po dnú mračnega brezdna. Marsikje visi čez skalovje usihajoča smreka, katero je na pol izruval vihar, ali kateri je zmanjkalo hrane in življenja na preperelem kamenju. Vse to pa ogrinja čaroben polmrak, ki dela mračno skalovje še bolj temotno in skrivnostno.

Obiskovavcu se ponuja v „Peklu“ krasen razgled, ker ga pot vodi visoko nad vodo, skoro ob vrhu skalovja. Pečine, ki se tu dvigajo opazovavcu nad glavo, bilo je treba prelezeti, ko se je delal načrt za pot skozi Vintgar. Res da imajo te skale sedaj malo drugačno podobo, ko jih ovija uglajena pot. Vendar, ako jih ogleduješ, ne bi skoraj verjel, da jih je kdaj mogel preplezati kak človek.

Na nasprotnem, severnem bregu pa vidiš silno visoko, okroglo in stolpu podobno skalo. Tej pečini so dali ime „Skala kranjske hranilnice“ v zahvalo za veliko podporo, ki jo je dal ta zavod za pot skozi Vintgar.¹⁾ Pečina je videti, kakor bi jo bil kdo obtesal. Zato mi je stavil nekdo, ki sem mu kazal Vintgar, najivno vprašanje: „Ali so to skalo izklesali delavci, kateri so gradili pot skozi Vintgar?!“ Ko bi jo bili delavci izsekali, morali bi biti tudi več kot Štempiharji!

Takoj za „Peklom“ se soteska razširja. Skalovje se sicer na obeh straneh popenja visoko proti modremu nebu, vendar ni več tako navpično, da bi med posameznimi skalami grmičje in bukovje ne moglo najti tal svojim koreninam. Bujno rastoče leskovo in bukovje grmovje pomalja široke veje čez pot, da korakaš popolnoma v njihovi senci. Zdi se ti, kakor bi vrsta vernih slug držala nad teboj široke svilnate zastore, ki so obsejani s težko roso, kakor z dragim kamenjem in biseri. Solnčni žarki se igrajo in se odbijajo na mokrih listih, lomijo se v kapljah, ki

počivajo na lističih, da rosne kaplje iskré in se žaré v tisočerih barvah. Veter poveva s tem nežnim stolistim zagrinjalom, ki je prosojno kakor fina svila, in otresa z njega blesteče bisere; hkrati pa udarja obenj z mehkim, belim sopuhom, ki ga je dvignil iz šumečih valov, sopuh se vlega na nežne liste, kakor bi hotel počiti, toda v hipu se preliva v nove bisere in v bliščeče drage kamene.

Svetlozelena barva v tem delu Vintgarja prevladuje; le kjer rastlinje odgrinja stolisti zeleni zastor, pogledujejo skozi vrzeli temno-sive mrke skale. Čim više se ozreš, tembolj redko je pečevje, visoko, visoko nad skalnatimi zidovi pa vidiš gladek svet, porasten z gozdovjem, ki sega še dvakrat više,

¹⁾ Izdatno so podpirali podjetje tudi gg. B. Lergtporer, Tirman, Valtrini, operni pevec Pogačnik-Navar in slavni deželni zbor kranjski.

P e k e l.

kakor pečevje ob vodi. Skale, ki ograjajo sotesko, dosežajo sicer precejšno višavo, vendar pa tvorijo le podnožje obeh visokih hribov, Boršta in Holma, ki se dvigata ob bregovih Vintgarjevih kot mogočna stražnika.

Soteska se čim dalje bolj širi, in pot nas privede v ogromen kotel, katerega dno je širok zelen tolmun, stene pa so mu visoki, deloma skalnati bregovi. Pečina, ki je na južnem bregu visoko nad melinami, imenuje se „Ranča peč.“¹⁾ Čez to skalo je pred leti padla neka ženska v Vintgar, in niso je mogli najti več mesecev. V takih soteskah, kakor je Vintgar, zgodé se mnogokrat podobne nesreče. V sotesko ob Bohinjski Bistrici je n. pr. padel pastir, ki je pasel nad sotesko ob robu pečevja. Blizu tam, kjer je čuval čredo, stal je na kraju skale, prav nad sotesko, štor. Tu je zazvonilo na Bistrici poldne. Pastir se je odkril, hotel je moliti angelsko češčenje in se je ob tem

¹⁾ Morda prvotno „Vražja peč“?

mislil nasloniti na štor. Hipoma pa se je štor ukrehnil, in nesrečni pastir je padel vznok v prepad. Ljudje pa so leto za letom govorili, da slišijo iz globine glas ubitega pastirja, ki vpije na pomoč in kliče: „Pomagajte, pomagajte!“ Kadar so prihajali otroci šmarnice trgat v bližino bistriške soteske, plazili so se s strahom ob robu pečevja in so trepetaje prisluškovali, kdaj se bo oglasil mrtvec iz prepada. — Podobne nesreče so se že tudi v Vintgarju nekaterikrat dogodile.

Nenavadno podobo ima Vintgar ob hudi zimi, ko so skale zalite z ledom, kakor bi bile posrebrene. Kotel pod Rančo pečjo je tedaj podoben mogočni dvorani, katere pod je iz najjasnejšega stekla, stene pa iz težkih srebrnih ploč. Strop tej sobani je modro nebo, na katerem gori po dnevu solnce, in na katerem se po noči izprehaja gosta čreda nemirnih zvezdic. Kakor jedna velika steklena plošča pokriva led tolmun na dnu kotla, z ledom so prevlečene skale, velikanske ledene sveče visé po pečevju in se ponekodi dotikajo tal. Ko se pa proti pomladi solnce povzdigne nad sotesko in razspe svoje žarke po dnu kotla, tedaj zablišče stene, oblite s srebrnim ledom, kakor bi na njih zažarelo drugo solnce. In led se začne urno topiti, ogromne ledene sveče jamejo padati s pečevja in se zveneč razbijajo ob skalah. Včasih pa se utrga snežen plaz visoko v gori nad sotesko, pribuči v globino kakor vihar in spotoma ruje drevje, vali kamenje in izpodkopuje pečine.

Opazovavcu se zdi, kakor bi bili pod Rančo bregovi nalašč široko narazen stopili, da bi

Skala kranjske hranilnice.

gledavca toliko bolj presenetil naslednji prizor. Od tod dalje se namreč steni obeh bregov kolikor mogoče druga drugi približata, in zdi se ti, da greš po ozki ulici med samimi osem- ali desetnadstropnimi hišami, ali da hodiš po ozki gazi med nebotičnimi, starodavnimi drevesi. Da, starodavni se vidita ti steni, med katerima se težko vije bistra Radolna. Stoletja in stoletja ju že izpodkopava reka, stoletja in tisočletja ju že gloje dež, sneg, mraz in vihar. Zato jima je lice razorano in razdrapano. Kakor upadle oči starčkov, tako se skalne dolbine mrko ozirajo na bistro Radolno in na strmečega potnika.

Mah obrašča teme tisočletnih pečin, in če jih opazuješ natančneje, zdi se ti, da so upognjene od starosti; zakaj vrh so jim okrušile in posnele mrzle zime, tla so jim pa na pol izpodkopali hladni valovi.

Dejal bi, da stoletja in tisočletja govoré iz tega začrnelega zidovja. Zato je potniku nekako tesno pri srcu, ko stopa po lesenem hodniku, ki na železnih ročicah visi ob skalni steni. Tudi voda je skrivnostno tiha in si le počasi išče prehoda skozi ozko, divje pečevje. Vsled tega na hodniku vsaka stopinja glasno in votlo odmeva, kakor pod oboki šiirne podzemeljske ječe. (Konec.)

Socijalni pomenki.

(Piše dr. Ivan Ev. Krek.)

(Dalje.)

Delavsko vprašanje je važnejše kakor tako zvana politiška vprašanja. Kdor posluša zborniška posvetovanja in bere dnevno časopisje, moral bi verjeti, da so politiška vprašanja najvažnejša stvar za človeka. — To je pa velika zmota. Prava politiška vprašanja so pomenljiva le za majhen del ljudstva, namreč za delavce s peresom, za tisti del, ki največ govori in piše in zato tudi vlada nad govorniškim odrom in časopisjem; in med temi je zopet le neka stranka, ki izkuša izkoriščati to vprašanje v svoje strankarske in osebne koristi. Ta stranka gospodari na obojnem polju in se povsod jednako tako postavlja, kakor da bi na svetu nič drugega ne živelo in kakor da bi ne bilo nič drugega poštenega kot njihovo mišljenje in delovanje za blaginjo ljudi.

Časopisje in zbornice delujejo le v strankarske namene in sicer na enak način. Naši časopisi so pisani, zborniški govori in naše zborniške razprave so govorjeni časniški članki. Vse pa, kar se v sejah obravnava, je le malo v dotiki z življenjem pravega delavskega stanú. Kar mislijo, čutijo in govoré

delavci in njihove družine od jutra do večera, kar se res tiče njihovega življenja in karboljšuje ali slabša razmere življenja njihovega, omenja se le malo v politiških vprašanjih. Izjemno se godi to samo tedaj, če politiške stranke iščejo delavca za svoje namene. Delavci služijo tedaj ne sebi, marveč drugim, sredstva so posamnih strank, in ko se doseže strankarski namen, prepusté se zopet svoji usodi. Ljudstvo se tako slepi. S svojo krvjo mora često strankam priboriti veljavo, a zase brez haska. Zlasti vladajoča liberalna stranka vara ljudstvo, češ da je v njenih politiških načelih njegova rešitev; med tem ko tako piše in govori, pa odira ljudstvo.

Delavsko vprašanje je mnogo važnejše, nego ta vprašanja. Res ima najvišji, najobširnejši pomen. Peča se s tem, kar ljudstvo vsak dan tare, s skrbjo, kako naj se preživi delavec in njegova družina. In ta skrb tolmači mišljenje, žalost in veselje delavskega ljudstva.

c) Za delo nezmožni delavci. Za delo nezmožni delavec, ki si ni mogel nič prihraniti, je navezan na drugih pomoč.

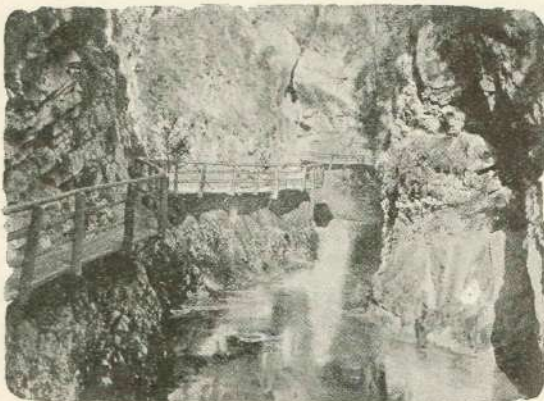
Vintgar.

(Spisal I. Godec.)

(Konec.)

Struga je tu silno globoka. Dasi je voda čista in prozorna kakor kristal, vendar marsikje ni mogoče dozreti do dna. Na površini pa se sučejo klobuki pen, katere prinaša voda od slapov, ki se nahajajo više.

Ta-le najožji del soteske pa napravlja zlasti po noči poseben utisek na človeka. Ob nočnem času je tukaj tema kakor v rogu. Medla svetloba, ki jo dajejo zvezde, ne sega v to brezdno. Zato ni videti ne hodnika, ne skalovja, ne pečin, ki molé iz vode; vidi pa se voda, in sicer popolnoma dru-

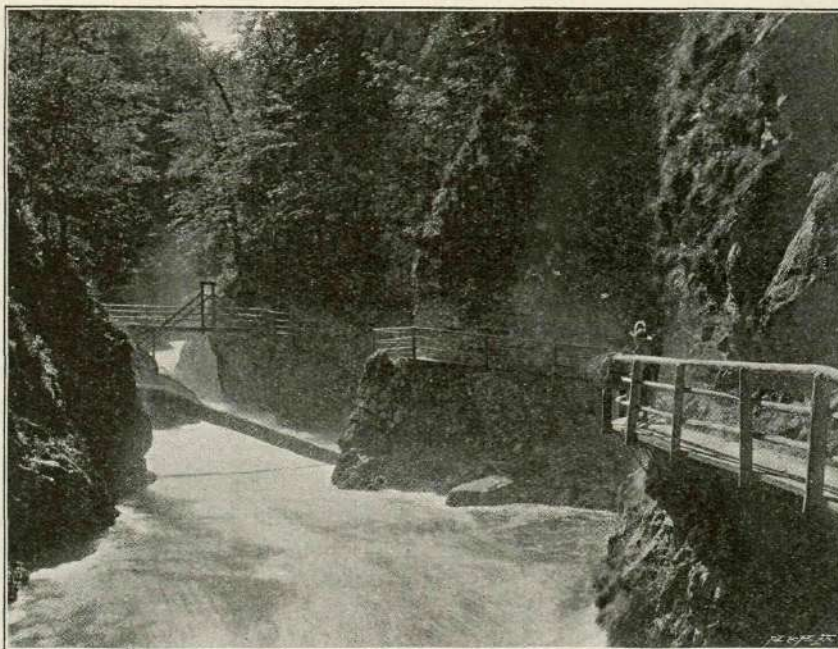
Pogled z Žumrove galerije navzdol.

gačna kakor po dnevu. Zdi se prav tako, kakor bi bila živa, kakor bi se črna, svetla kača vila po temni soteski. Vzrok temu je, ker v temi ni videti vsega gibanja valov. Samo, kadar se val tako obrne, da se v njem zazrcali nebo ali zvezda, takrat ga je mogoče videti. Vsled tega se pokaže le tu ali tam kak val, pa brž zopet izgine. To daje vodi prav tako podobo, kakor bi bilo v nji kaj živega, kakor bi se velik, črn zmaj ali pa cela vrsta svetlih kač vila skozi pečevje.

Za tem stisnjenim, ozkim delom se pečine zopet na obeh straneh razmaknejo, in

tukaj uzreš velik slap, največji izmed vseh, kar se jih nahaja v soteski. Ob njem pa je čez strugo razpet lesen most, kateremu so dali ime: „Žumrova galerija“. Silno težavno nalogo so imeli delavci, ki so gradili ta most. Zakaj na severnem bregu ni imela skala ne jedne dolbine, ne jednega pomola, kamor bi bilo mogoče opreti tramove za most. Spustili bi bili sicer plav v vodo, na plav postavili lestvo in bi se bili na ta način približali skali na severni strani ter vsekali vanjo potrebne stopinje za most. Toda voda je ondi preveč deroča in bi bila tudi dobro pritrjen plov kmalu odnesla ali vsaj premaknila. Kaj je bilo storiti? Spravili so na južni breg dolgo lestvo, postavili so jo po koncu in jo naslonili ob skalo na nasprotnem bregu. Po lestvi je zlezal delavec vrh te skale in je ondi pritrdil močno vrv. Na konec vrvi pa se je privezal kamnosek in je viseč v zraku vsekali v skalo stopinje, kamor so položili za most potrebne tramove. Vkljub vsej opreznosti je kamnosek padel v vodo, katera je uprav tu silno deroča in polna vrtincev. Ni se mu pa zgodilo nič, in priplaval je srečno iz hladne kopeli. Isti kamnosek je padel še jedenkrat v vodo na zgornjem koncu Vintgarja; ondi je bilo še bolj nevarno, vendar je tudi tukaj izšlo brez nesreče, in kamnosek se ni pri padcu nič poškodoval.

Nadaljnji, zgornji del Vintgarja je zlasti znamenit zaradi različnosti prizorov. Sedaj je skalovje skupaj, sedaj se odpre soteska v podobi doline, sedaj zopet tvorijo bregovi kotel. Voda teče nekaj časa polagoma, potem bobni in grmi v večjih ali manjših slapovih, nato se zopet ustavlja v mirnih zelenih tolmunih. Čim bolj se bližaš zgornjemu koncu soteske, tem mirnejša je voda, tem manj je slapov, tem svetlejša in prijaznejša je okrog tebe.

Žumrova galerija.

Ko pa prideš do „Velike drasle“, kjer se končuje Vintgar, ozreš se gotovo nazaj, da še jedenkrat pogledaš v to divjo, skrivnostno dolino, kjer gospodujeta samo voda in siva skala, kjer je na tako majhnem prostoru nagromadenih toliko čudes, toliko naravnega veličastva! Da, tako vpliva divja krasota Vintgarjeva na gledavca, da ga obide nekaka tesnoba, nekak strah, in da se oddahne, ko stopi zopet na prosti svet. Ob takih prizorih človek pač čuti, kako je slab in majhen v primeri z orjaškimi naravnimi močmi. Sicer si je človeška roka osvojila Vintgar, ki je bil sto in sto let nedostopen, kakor nepremagljiva trdnjava. A ta zmaga je le začasna in naravne sile bi v tej soteski hitro izbrišale zadnjo sled človekovega dela, ako bi jih ta vedno in vedno ne oviral in se ne bojeval proti njim. Naravne moči so podobne sovražniku, čegar sile so neizcrpljive, katerega je sicer mogoče začasno premagati, nikakor pa ne pobiti.

Gorjanska okolica.

Od Žumrove restavracije ob zgornjem izhodu iz Vintgarja vodijo pota, rekel bi, na

„Dom in svet“ 1899, št. 8.

vse štiri vetrove; kreneš lahko skozi Podholm ali skozi Spodnje Gorje na Bled; greš lahko čez Pokljuko ali tudi po bližnjici čez Bohinjsko Belo v divni Bohinj; napotiti se moreš čez Poljane na Jesenice, ali pa, ako si hribolazec, kreneš lahko po dolgi radolniški dolini proti Triglavu. Poprej pa si oglej zanimivosti, katere hrani gorjanska okolica! Svetoval bi ti, da greš v visoko Krmo, kjer se je menda že marsi-

komu posrečilo, da je izkopal skrinjico samega denarja, a bila je pretežka, in je ni mogel odnesti; a ko je prišel ponjo z živino, bilo je ni nikjer. Morda bi bil ti razumnejši in bi vsaj nekaj denarja vzel s seboj, če bi bila vsa skrinjica pretežka.

Lahko pogledaš tudi pod skalo „Gradišče“ v radolniški dolini, ali je še tam ona več komolcev dolga in kakor človeška noga debela kača, katero so v starih časih ondi videli.

— Prav blizu Gradišča je širok travnik, na katerem ni skoro za ped ravne zemlje, ampak vsa senožet je posejana z nizkimi hribčki, kakor bi bila posuta

Pot skozi Vintgar.

Restavracija „Vintgar“.

z debelimi zelenimi kroglami. Ljudstvo trdi, da so tukaj pokopane trume sovražnikov, ki so padli na tej senožeti, ko so se hoteli po radolniški dolini prikrasti na Dovje.

Ogledujé gorjansko okolico nikari ne pozabi obiskati znamenite „Pokljuške luknje“! To ime se sicer sliši prozajično ter vsakdanje, in kdor bi sodil po njem, ne pričakoval bi impozantnega prizora, ki se mu odpre v Pokljuški luknji. Obiskovavec vidi namreč visoko nad strmim skalovjem ogromno votlino, ki ima podobo okrogle, obokane cerkve. Ako ima gledavec kaj domišljije, vidi tudi kupolo, okno v kupoli, prižnico in stranski vhod na prižnico. O poletnem času prihajajo trume tujcev čuditi se Pokljuški luknji, hladiti se v njej in nauživati se svežega planinskega zraka.

Predno se ločiš od gorjanske zemlje, ozri se še proti vshodu po lepi ravnini, ki se razteza od Bleda in Breznice tje do Šmarne gore. Vsa ta ravan se vidi skoro z vsake točke v gorjanski okolici. Zakaj ravno toliko se dvigajo Gorje nad gorenjsko ravnino, da je ta razprostrta pred njimi kakor pisan zemljevid. Od tod se ti odpira razgled po najlepšem delu Gorenjske, in našteješ lahko kakih petnajst cerkvá. Tu gledaš najlepši del slovenske zemlje, rekel bi, obličje matere domovine. Vate se ozira njeno oko — ljubko Bleško jezero, ki je biser iz Stvarnikove krone, kakor poje pesnik. In zadaj čuva vso to krasoto mogočni Triglav.

Kdo bi se ob tem pogledu ne zamislil v čudno zgodovino naše slovenske domovine? Kdo bi ne gledal s spoštovanjem te zemlje, napojene z znojem in krvjo naših očetov in pradedov? Komu bi ob pogledu na to rodovitno in ljudnato ravan ne prišlo na misel, koliko bojov je preстал narod, ki jo že stoletja obdeluje?

Ni bila slovenska zemlja zmeraj tako tiha in mirna, kakor jo vidiš tu pred seboj, ampak v malokateri deželi se je tolikokrat slišal krik in jok, malokje je tolikokrat žarel plamen gorečih vasij, kakor v deželi, ki se tu razgrinja pred teboj. Spomin na nekdanjo usodo našega naroda se ti mora vzbuditi, ko se oziraš z gorjanskih poljan po širni Gorenjski. Če ti ta pogled oživi spomin na zgodbo naše domovine, začutil boš pravo vrednost zemlje, ki jo vidiš pred seboj. Omilila se ti bo, ker je zemlja, za katero so se bojevali naši pradedje.

* * *

Pozornost tujčeve vzbuja rastlinje Vintgarjevo.¹⁾ Zakaj uprav po rastlinstvu se Vintgar veliko loči od druge okolice. Zato naj sledé tukaj še imena nekaterih manj navadnih rastlin, katere krasé strme Vintgarjeve bregove:

Aconitum Lycoctonum, lisjak, preobjeda.
Adenostyles alpina, planinska žlezana.
Arabis alpina, planinska kreša.
Aquilegia vulgaris, kravji vimček.
Asplenium Trichomanes, praprotica, črnica.
Bellidiastrum Michellii, Mišelijeve marjetice.
Calamintha alpina, planinska dušica.
Clematis recta, stoječi srobot.
Cynanchum Vincetoxicum, črmelika.
Cytisus capitatus, čopasta kozja detelja.
Cytisus purpureus, rudečecvetna kozja detelja.
Dentaria enneaphyllos, devetolisti rojnek.
Euphorbia amygdaloides, kolesnik.
Geranium Robertianum, krvomočnica.
Geranium sanguineum, krvomočnica.
Hyoseris foetida, svinjski regrat, smrdljivec.
Lathyrus sepium, rumeni grahor.
Lilium Martagon, zlato jabolko, zlati klobuk.
Lotus corniculatus, Marijini šolenci.

¹⁾ Imenik rastlinja Vintgarjevega je sestavil čast. gospod Jan. Šafer, ki se posebno zanima za kranjsko rastlinstvo.

Mellitis alba, medenika, hostna melisa.
Mercurialis perennis, govšec.
Omphalodes verna, pomladanske mačje oči.
Orchis maculata, prižasta kukovica.
Orchis tridentata, trizoba kukovica.
Orobis vernus, pomladanski grahor.
Petasites albus, beli lapuh.
Phyteuma nigrum, črnkasti repušec.
Phyteuma orbiculare, glavičasti repušec.
Potentilla caulescens, mnogostebelni petoprstnik.
Primula Auricula, lepi jeglič, avrikelj.
Salvia pratensis, travniška kadulja.

Saxifraga cuneifolia, klinolisti kreč.
Saxifraga rotundifolia, okroglosti kreč.
Sedum hispanicum, španski bradovičnik.
Silene nutans, kimasta pokalica.
Spiraea Aruncus, medvedovo latje.
Thalictrum aquilegifolium, talin.
Trifolium repens, plazeča detelja.
Valeriana intermedia, celolista špajka.
Valeriana saxatilis, skalna špajka.
Valeriana tripteris, trilista špajka.
Verbascum nigrum, lučnik, papeževa sveča.
Vicia cassubica, gozdna grašica.

Sedaj poješ . . .

Ob kletki kletko sta imela,
 oboja bila so odprta vratca.
 Skoz njé drug k drugemu vesela
 sta v vas hodila tička — bratca.

Sedaj ostal si sam, čopátec,
 in prazna kletka je soseda.
 Ušel je skozi okno bratec,
 kdové, kje revček zdaj poseda.

Nazaj si bratca klical milo,
 in jaz sem okno mu odpiral.
 Zastonj je vpitje tvoje bilo,
 zastonj si se po njem oziral.

Sedaj samá sva, moj kanare!
 Brez družbe ti kot jaz samevaš.
 Jaz prelistujem knjige stare,
 konoplje suho ti premlevaš.

Poprej si bratcu rad nagajal,
 utegnil nisi nič zapeti;
 po sobi ž njim si često rajal,
 za repek hotel ga ujeti.

Sedaj si sam — a rad prepevaš,
 iz srca vró ti drobni glasi:
 morda veselje razodevaš,
 morda so v pesmi prejšnji časi?

Kot ti, jaz tudi nič ne pesnim,
 če burni svet šumi krog mene.
 Ko zbran pa sam sem z duhom resnim,
 srcé mi vselej cvet požene.

F. S. Finžgar.

Poziv!

(7. svečana 1. 1898.)

Prazno papirnato polje,
 prazen pred mano črnilnik.
 Prazna posoda za olje,
 prazen stekleni svetilnik.
 Prazno srcé in moj — žep.
 Duh moj, modric nasilnik,
 danes izpolni svoj sklep:
 Pegaza spremi v pogreb!

Anton Medved.